

КОМПОЗИЦІЙНО-МОВНІ ФОРМИ ТЕКСТУ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОВІДНИХ НАУКОВЦІВ

Казак Ю.Ю.

викладач кафедри теорії та практики іноземних мов

Уманського державного педагогічного

університету імені Павла Тичини

Аналізуючи функціонування термінів в тексті, необхідно пам'ятати про те, що сам текст неоднорідний за своєю структурою. В різні часи дослідники вивчали структуру тексту у відповідності до багатьох критеріїв, що обумовлювало визначення різних порядкових одиниць як категорій фразового рівня тексту. Давно вивчено й описано явище єдності, що допомагає структурувати текст - узагальнені типи змісту та елементи способу оповідання, яким притаманні певні типи оформлення [1;134]. Їх часто визначають як композиційно-мовні форми тексту (КМФ). Композиційно-мовні форми традиційно вивчаються комплексно, однак «вимога найбільш адекватного опису їх характеристик визначила розгляд кожної КМФ ізольовано й обумовлює поетапне вивчення КМФ з розрахунком їх особливостей в кожній системі викладу» [5; 5].

Вперше термін КМФ був введений В.В. Виноградовим ще в 20-х рр. ХХ століття [3]. У своєму дослідженні «Проблемы сказа в стилистике» він вказував на необхідність вивчення композиційно-мовної системи твору як основи системи художньої літератури і заявляв про значущість монологічної мови, в якій чіткіше заявляють про себе «норми стилістичної оцінки, момент свідомого вибору виразів і форм їх зв'язку, зважування семантичних нюансів слів і їх емоційного забарвлення». Серед форм монологічної мови В.В. Виноградов називав монолог переконливого забарвлення, ліричний монолог, драматичний монолог, а також монолог повідомляючого типу. При цьому В.В. Виноградов вказував, що поділ цих форм мовлення обумовлено не тематикою, а різновидом функцій мови [3; 46-47].

З тих пір у це визначення вносилися багаточисельні поправки, однак єдиного підходу до визначення поняття «мовні форми» не вироблено до цих пір. Більш того, відображаючи вкотре явища, що відкриваються, змінювалися і терміни, що використовуються для його визначення. Так, наприклад, І.Р. Гальперін вживав терміни «форми викладу», «види контекстів» [4]. Достатньо вживані також такі терміни, як «функціонально-сміслові типи мовлення» [4; 5], «логічні єдинства» [2], а в англomовній лінгвістичній традиції - «discourse modes» [6].

Відносно номенклатури КМФ дослідники також не дійшли спільного висновку, однак більшість з них розглядають такі мовні одиниці, як опис, розповідь, роздум (монологічні типи) і питання, спонукання (діалогічні типи) [1; 3; 4; 6] Цікаво відмітити, що дослідники сходяться у визнанні «природного» походження композиційно-мовних форм. Наприклад, М.П. Брандес стверджує, що КМФ притаманні мисленню всіх людей, які володіють ними інтуїтивно, бо мовна діяльність здійснюється саме в цих формах» [1;74]. Майже таку ж думку висловлює у своєму дослідженні Шарлота Сміт: "People intuitively recognize passages of the Discourse Modes, although they are probably unaware of the linguistic basis for the differences between them. Each mode - Narrative, Description, Report, Information, Argument - introduces certain entities into the universe of discourse, with a related principle of discourse progression" [6; 22].

Саме тому більшість сучасних авторів, які займаються вивченням композиційно-мовних форм, розглядає їх як способи мислення і уявлення дійсності шляхом функціонування типів мовлення. Так, М.П. Брандес і В.І. Провоторов називають КМФ двосторонніми елементами: вони є формами вторинного, інформаційного відображення дійсності, і в той же час являють собою форми комунікації, які повідомляють думкам рух і певний об'єктивний порядок [1; 19].

Оскільки дослідження також має комунікативний напрям, є доцільним вибрати для його цілей визначення КМФ, що відноситься до того ж аспекту. Ми вважаємо, що достатню повноту і точність має визначення мовних форм,

яке надає Н.С. Валгіна. Вона визначає мовні форми (дотримуючись терміну «функціонально-сміслові типи мови») як модель комунікації, що вибирається при визначенні механізмів утворення тексту і враховуючи конструктивні ознаки мовного акту, сукупність яких і формує модель. До конструктивних ознак мовного акту автор відносить комунікативну установку, зміст комунікації, ознаки ситуації здійснення комунікації і соціальну характеристику учасників комунікації [5; 47].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. - 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1988. – 191 с.
2. Черемисина О.Н. Типы и функции композиционно-речевой формы «рассуждение» в современной англоязычной прозе: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – JL, 1986. – 16 с.
3. Виноградов В.В. Проблемы сказа в стилистике // Виноградов В.В. О языке художественной прозы. – М.: Наука, 1980. - С. 42–55.
4. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. - М.: Наука, 1981.–139 с.
5. Валгина Н.С. Теория текста: Учеб. пособие. – М.: Логос, 2003. – 173 с.
6. Smith Carlota S. Modes of Discourse. The Local Structure of Texts. – New York: Cambridge University Press, 2003. – 320 p.